

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA
PIERWSZA SEKCJA

SPRAWA RADAJ przeciwko POLSCE

SKARGI nr 29537/95 i 35453/97

WYROK* – 28 listopada 2002 r.

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Pierwsza Sekcja), zasiadając jako Izba składająca się z następujących sędziów:

Pan C.L. ROZAKIS, *przewodniczący*,
Pani F. TULKENS,
Pan G. BONELLO,
Pan E. LEVITS,
Pani S. BOTOCHAROVA,
Pani E. STEINER,
Pan L. GARLICKI, *sędziowie*,
oraz Pan S. NIELSEN, *zastępca kanclerza Sekcji*,

Obradując na posiedzeniu zamkniętym w dniu 7 listopada 2002 r.,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się z dwóch skarg (nr 29537/95 i 35453/97), wniesionych przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Europejskiej Komisji Praw Człowieka („Komisja”), na podstawie dawnego art. 25 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”), przez polskiego obywatela pana Zbigniewa Radaja („skarżący”), w dniach 16 lutego 1994 r. i 4 października 1996 r.

---

* Wyrok stanie się prawomocny zgodnie z warunkami określonymi przez art. 44 ust. 2 Konwencji. Tekst wyroku może podlegać korekcie edytorskiej przed jego opublikowaniem w ostatecznej wersji.

2. Rząd polski („Rząd”) był reprezentowany przez swojego Pełnomocnika, pana Krzysztofa Drzewickiego z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżący zarzuca, w szczególności, że jego korespondencja z organami konwencyjnymi w czasie jego tymczasowego aresztowania została dwukrotnie przejęta, otwarta i przeczytana przez władze aresztu tymczasowego oraz przez sąd, przed którym toczyło się postępowanie karne przeciwko niemu.

4. Skargi zostały przekazane do Trybunału w dniu 1 listopada 1998 r., wraz z wejściem w życie Protokołu nr 11 do Konwencji (art. 5 ust. 2 Protokołu nr 11).

5. Skargi zostały przydzielone Czwartej Sekcji Trybunału (art. 52 ust. 1 Regulaminu Trybunału). W ramach tej Sekcji utworzona została Izba, której powierzono rozpoznanie sprawy (art. 27 ust. 1 Konwencji). W dniu 14 października 1999 r. Trybunał postanowił połączyć skargi.

6. Dnia 1 listopada 2001 r. Trybunał zmienił skład swoich Sekcji (art. 25 ust. 1 Regulaminu). Sprawa ta została przydzielona nowo utworzonej Pierwszej Sekcji.

7. Na mocy decyzji z dnia 21 marca 2002 r. Trybunał stwierdził częściową dopuszczalność skarg.

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

8. Skarżący jest obywatelem Polski, urodzonym w 1953 r., zamieszkuje w Warszawie.

9. Dwa listy z Sekretariatu Europejskiej Komisji Praw Człowieka, posłane w dniach 20 marca 1996 r. i 14 maja 1996 r. zostały przejęte, otwarte i przeczytane przez administrację więzienia Warszawa-Służewiec, w którym skarżący był tymczasowo aresztowany. Zostały one następnie przesłane do Sądu Rejonowego w Warszawie, przed którym w tym czasie toczyło się postępowanie karne przeciwko skarżącemu, i zostały przeczytane przez sąd.

10. W dniu 29 kwietnia 1996 r. skarżący wystąpił do Prezesa Sądu Rejonowego w Warszawie o wyjaśnienie, jaka była podstawa prawna otwarcia i przeczytania jego korespondencji z Europejską Komisją Praw Człowieka.

11. W dniu 31 czerwca 1996 r. w liście do Prezesa Sądu Okręgowego powtórzył swoją skargę. W odpowiedzi w dniu 15 października 1996 r. Prezes Sądu Okręgowego poinformował go, że art. 8 Konwencji nie zakazywał cenzury korespondencji osób tymczasowo aresztowanych. Było to także

dopuszczalne na podstawie art. 33 § 2 Regulaminu stosowania tymczasowego aresztowania. Korespondencja wysyłana do Europejskiej Komisji Praw Człowieka mieściła się w zakresie tego przepisu. Dalej stwierdzono, że tekst Konwencji nie zawiera przepisów odnoszących się do nietykalności korespondencji z Europejską Komisją Praw Człowieka.

II. PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

12. Sytuacja osób tymczasowo aresztowanych była w tamtym okresie regulowana przez Kodeks karny wykonawczy z 1969 r. Na podstawie art. 89 wszelka korespondencja osadzonego była otwierana, czytana, i jeśli zachodziła taka potrzeba, poddawana cenzurze, chyba że prokurator i sąd postanowili inaczej. Żaden przepis Kodeksu nie przewidywał środka pozwalającego podważyć sposób bądź zakres cenzury korespondencji osadzonego.

13. Prawa osób tymczasowo aresztowanych zostały ustalone w art. 33 Regulaminu tymczasowego aresztowania. Stanowił on, że korespondencja osób tymczasowo aresztowanych podlegała sprawdzeniu przez władze więzienia i przez organ prowadzący postępowanie karne, tj., oskarżyciela publicznego lub sąd – w zależności od etapu, jaki osiągnęło postępowanie.

14. W dniu 6 lipca 1997 r. polski Parlament uchwalił nowy Kodeks karny wykonawczy. Art. 102 tego Kodeksu, który wszedł w życie w dniu 1 stycznia 1998 r. stanowi, że osoby skazane są uprawnione do nieocenzurowanej korespondencji z organami państwowymi oraz z Rzecznikiem Praw Obywatelskich. Art. 103 Kodeksu stanowi dalej, że skazani oraz ich pełnomocnicy mogą składać skargi do międzynarodowych organów ochrony praw człowieka, powołanych na podstawie umów międzynarodowych ratyfikowanych przez Polskę. Korespondencja więźniów w takich wypadkach powinna być wysłana bezzwłocznie i nie podlega cenzurze.

15. Zgodnie z art. 512 nowego Kodeksu prawa osób tymczasowo aresztowanych powinny, co do zasady, być takie same, jak prawa osób skazanych prawomocnym wyrokiem.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ART. 8 UST. 1 KONWENCJI

16. Skarżący zarzucił, że podczas tymczasowego aresztowania jego korespondencja z organami Europejskiej Konwencji Praw Człowieka została przejęta, otwarta i przeczytana przez władze krajowe. Przywołał art. 8 Konwencji, który w stosownej części brzmi:

„1. Każdy ma prawo do poszanowania ... swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków, które są przewidziane przez ustawę i konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa publicznego, ochronę porządku publicznego, zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.“

17. Rząd twierdził, że kontrola korespondencji osób uwięzionych nie była sama w sobie niezgodna z Konwencją. Prawo polskie, mianowicie przepisy Regulaminu tymczasowego aresztowania, w szczególności art. 33, w brzmieniu obowiązującym w przedmiotowym okresie, stanowił, że korespondencja tymczasowo aresztowanych podlegała kontroli bądź to organów oskarżycielskich, bądź sądu. Zatem zaskarżona ingerencja była „przewidziana przez ustawę”.

18. Rząd dalej argumentował, że nie było powodów aby wątpić, że kontrola korespondencji skarżącego została przeprowadzona w celu zapewnienia, że nie zawierała ona materiałów szkodliwych dla zabezpieczenia więzienia lub bezpieczeństwa innych, lub miała w inny sposób charakter kryminalny. Odnośnie do listów od organów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, kontrola przeprowadzona przez sąd miała wyłącznie techniczny charakter i spełniała uzasadniony cel, w rozumieniu art. 8 § 2 Konwencji.

19. Skarżący twierdził, że jego korespondencja z organami Konwencji nie powinna być zostać przejęta, otwarta i przeczytana przez władze krajowe.

20. Trybunał po pierwsze uważa, że praktyka otwierania i czytania listów więźniów stanowi ingerencję w prawo skarżącego do poszanowania korespondencji, w rozumieniu art. 8 Konwencji. Trybunał przypomina także, iż poszanowanie korespondencji jest sprawą najwyższej wagi, dla skutecznego działania systemu skarg indywidualnych, zagwarantowanego na gruncie art. 34 Konwencji, według którego skarżący lub potencjalni skarżący powinni mieć możliwość swobodnego komunikowania się z organami Konwencji, bez poddawania ich jakimkolwiek formom presji ze strony władz, aby wycofać lub zmodyfikować skargę (patrz *Akdivar i inni przeciwko Turcji*, wyrok z dnia 16 września 1996 r., *Reports* 1996-IV, str. 1219, § 105; *Kurt przeciwko Turcji*, wyrok z dnia 25 maja 1998 r., *Reports* 1998-III, str. 1192, § 159).

Trybunał jest świadomy, że w omawianej sprawie nie podniesiono żadnych zarzutów dotyczących nadmiernej presji. Uważa jednak, że jest sprawą pierwszorzędnej wagi, dla skutecznego korzystania z prawa do skargi indywidualnej na gruncie Konwencji, że korespondencja więźniów z Trybunałem nie jest poddawana jakiejkolwiek kontroli, która to kontrola mogłaby potencjalnie utrudniać im wnoszenie spraw do Trybunału.

21. Należy zbadać, czy zaskarżona ingerencja odpowiadała wymogom określonym w ust. 2 art. 8. W szczególności, przedmiotowe środki muszą być „przewidziane w ustawie”, a więc powinny mieć podstawy w prawie

krajowym. W związku z tym Trybunał odnotowuje, że w badanym okresie art. 33 Regulaminu tymczasowego aresztowania, wówczas obowiązującego, stanowił, że korespondencja osób tymczasowo aresztowanych była poddawana automatycznemu badaniu przez areszt śledczy. Była także czytana przez organy prowadzące postępowanie karne (patrz pkt 13 powyżej). Zatem istniały podstawy prawne dla zaskarżonej ingerencji.

22. Jednakże, wyrażenie „przewidziane w ustawie” nie tylko wymaga zgodności z prawem krajowym, ale także odnosi się do jakości tego prawa. Prawo krajowe musi wskazywać z rozsądną klarownością zakres i sposób wykonywania danego uznania powierzonego władzom publicznym, tak aby zapewnić jednostkom minimalny stopień ochrony, do której uprawnieni są obywatele na podstawie reguł prawa w demokratycznym społeczeństwie (między innymi, *Domenichini przeciwko Włochom*, wyrok z dnia 15 listopada 1996 r., *Reports* 1996-V, str. 1800, § 33; *Petra przeciwko Rumunii*, 23 września 1998 r., *Reports* 1998-VII, str. 2853, § 36; *Di Giovine przeciwko Włochom*, nr 39920/98, 26 lipca 2001, § 24).

23. Trybunał zauważa, że przepisy prawa polskiego, w brzmieniu obowiązującym w omawianym okresie, pozwalały na automatyczne otwieranie i czytanie korespondencji więźniów przez władze więzienne i przez organy prowadzące postępowanie karne. Zatem obowiązujące przepisy nie nakreślały żadnego rozróżnienia pomiędzy różnymi kategoriami osób, z którymi więźniowie mogli korespondować. Władze nie były także zobowiązane do wydania decyzji wraz z uzasadnieniem, które wskazywałoby podstawy zastosowania cenzury. Ponadto, właściwe przepisy nie ustanawiały żadnych zasad rozstrzygających o wykonywaniu kontroli korespondencji. W szczególności nie wskazywały sposobu, ani zakresu czasowego, w ramach którego powinna ona być przeprowadzana. Ponadto, żaden przepis prawa nie przewidywał środka umożliwiającego osobie uwięzionej podważenie sposobu i zakresu stosowania tego środka.

24. Trybunał uznał, w podobnej sprawie dotyczącej korespondencji osoby aresztowanej z polskim Rzecznikiem Praw Obywatelskich, że prawo polskie w wersji obowiązującej w badanym okresie nie wskazywało z rozsądną klarownością zakresu i sposobu wykonywania uznania powierzonego władzom publicznym w związku z kontrolą korespondencji więźniów (*Niedbała przeciwko Polsce*, nr 27915/95, 4 lipca 2000 r.). Trybunał nie widzi podstaw, dla których w tej sprawie miałyby uznać inaczej. Stosownie do tego, ingerencja w korespondencję skarżącego nie spełniła warunku bycia „przewidzianą w ustawie”.

25. W świetle powyższego Trybunał nie uważa za niezbędne badać, czy inne wymagania ust. 2 art. 8 zostały spełnione w niniejszej sprawie.

26. Stosownie do tego, miało tu miejsce naruszenie art. 8 Konwencji.

II. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

27. Art. 41 Konwencji stanowi:

„Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeżeli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

28. Skarżący występował o odszkodowanie finansowe w wysokości 250 000 PLN.

29. Rząd twierdził, że roszczenie skarżącego było nadmierne i, że szkoda doznana przez skarżącego, jeżeli taka w ogóle nastąpiła, powinna być oceniana w świetle właściwego orzecznictwa Trybunału w sprawach przeciwko Polsce i z uwzględnieniem krajowych warunków ekonomicznych.

30. Trybunał uważa, że skarżący doznał pewnej niematerialnej szkody, w związku z ingerencją w jego korespondencję z organami Konwencji, i zasądza tytułem odszkodowania kwotę 500 EUR.

B. Koszty i wydatki

31. Skarżący nie dochodził zwrotu jakichkolwiek kosztów lub wydatków w związku z postępowaniem przed Trybunałem.

C. Odsetki karne

32. Trybunał uważa za właściwe, aby odsetki karne były oparte na minimalnej stawce pożyczkowej Europejskiego Banku Centralnego, do której należy dodać trzy punkty procentowe.

Z tych przyczyn, Trybunał jednogłośnie

1. UZNAJE, że nastąpiło naruszenie art. 8 ust. 1 Konwencji;

2. UZNAJE, że:

a) pozwane Państwo wypłaci skarżącemu, w terminie trzech miesięcy od dnia, kiedy wyrok stanie się prawomocny zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, 500 EUR (pięćset euro), przeliczone na walutę narodową pozwanego Państwa, w stawce obowiązującej w dniu rozstrzygnięcia, wraz z jakimkolwiek podatkiem, który może być naliczony, tytułem odszkodowania za szkody niematerialne;

b) od upływu wyżej wymienionego terminu trzech miesięcy do dnia wypłaty są wymagalne od powyższej kwoty odsetki, w stawce równej minimalnej stawce pożyczkowej Europejskiego Banku Centralnego, powiększone o trzy punkty procentowe.

3. ODRZUCA pozostałe roszczenie skarżącego o odszkodowanie.

Sporządzono w języku angielskim i notyfikowano na piśmie dnia 28 listopada 2002 r., stosując art. 77 ust. 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Søren NIELSEN
Wicekanclerz Sekcji

Christos ROZAKIS
Przewodniczący